

ศิลปากร

ปีที่ ๑ เล่ม ๑-๖ พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๐๑

สารบัญ

ปีที่ ๑ เล่ม ๑ พฤษภาคม ๒๕๐๐

๑. เบญจเวศศตวรรษปณิธาน	น.ถ. จิรา จันทรานนท์ยวินิต	หน้า ก
๒. สาส์นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงมหมาทมนต์	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงมหมาทมนต์	๑
๓. สิบสองนักษัตร	เจริญพร โภคเศ	๒๕
๔. แผนผังวัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำรัส เกียรติก้อง	จดหมายเหตุกรมศิลปากร	๓๔
คำอธิบายภาษาไทย	ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล	๓๘
คำอธิบายภาษาอังกฤษ	ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล	๔๐
๕. พระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี	ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล	๔๖
๖. ตะเกียงแบบอาเลกซานเดรียที่พังดึก	ชิน อยู่ดี	๔๘ ✓
๗. เครื่องมือหินในประเทศไทย	น้ำ ทองคำวรรณ	๖๑
๘. คำอ่านศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน	มนตรี ตรีโมท	๗๐
๙. วิถีพากย์ เจริญ และขับร้องในการแสดงโขน	อชิบดักกรมศิลปากร	๗๕
๑๐. งานฟื้นฟูบูรณะกิ่งอำเภอเชิงแส		

ภาคกิจการกรมศิลปากร

๑๑. เรื่อง ระเบียบการอนุญาตนำศิลปวัตถุและโบราณวัตถุออกนอกประเทศ	๘๕
๑๒. เรื่อง ตั้งหน่วยศิลปากร	๘๓
คำแถลงท้ายเล่ม.	๘๕

SILPĀKON

Vol. 1

May 1957

No. 1

CONTENTS

	Page	A
1. Buddhist 25 th Century Commemoration by Miss Chira Chandranondnaivinit.		
2. "San Somdet". (Letters between Their late Royal Highnesses Prince Damrong and Prince Naris.)	"	1
3. The Twelve Animals of the Traditional Twelve Cycle Year by Sathian - Kōset.	"	25
4. The Royal Temple, Wat Phra Sri Sanpet, Ayudhya by Luang Boribalburibhand.	"	34
5. Wat Phra Sri Ratana Maha Dhat, Supanburi by Luang Boribalburibhand.	"	40
6. Alexandrian Lamp found at Pong Tük by M.C. Subhadradis Diskul.	"	46
7. Stone Age Tools in Thailand by Chin You-di.	"	48
8. The inscription at Wat Phra Yün, Lampoon by Cham Tongkhamwan.	"	61
9. On Dialogue and Singing of the Khon, or Mask Performance by Montri Tramote.	"	70
10. On the Restoration of Ruins in Chiangsen by the Director General of Fine Arts Department.	"	79
11. Departmental Regulation on the Export of Art Objects and Antiquities.	"	89
12. Establishment of Provincial Inspectorates of Fine Arts.	"	93

ข้อสังเกต

เกี่ยวกับศิลาจารึกวัดพระยืน

ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์คัดลอกได้ขอให้ข้าพเจ้าทำข้อสังเกตเกี่ยวกับศิลาจารึกวัดพระยืน
ไว้เพื่อประโยชน์แก่ผู้ใฝ่ใจในวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยท่านเกรงว่า ถ้าท่านผู้อ่าน
ไม่สังเกตข้อความสำคัญบางประการก็อาจจะไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร

ศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูนนี้ คัดตรวจารยอรรถ เซเดส์ ได้ตีพิมพ์ไว้ใน
วารสาร BEFEO เล่มที่ ๒๕ ประจำ ค.ศ. ๑๙๒๕ พร้อมด้วยคำแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส และ
ภาพศิลาจารึกและภาพวัดพระยืนด้วย นับแต่นั้นมาก็นักศึกษาชาวต่างประเทศอ้างถึงศิลา
จารึกนั้นน้อยๆ แต่ในเมืองไทยเรานั้นจะยังไม่เห็นทราบกันแพร่หลาย

อนึ่งจริง มหาอำมาตย์โท ทองคำวรรณ ได้ถอดศิลาจารึกวัดพระยืนเป็นภาษาไทยปัจจุบัน ประ-
มาณ ๒๐ บรรทัด แต่ที่ยังมิได้นำมาลงตีพิมพ์ไว้ให้ปรากฏ เพราะท่านคัดคำบางคำอวย บดิน
ก็ได้นำคำอ่านศิลาจารึกวัดพระยืนพร้อมทั้งคำอธิบายพิมพ์ไว้ให้ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว
ท่านผู้ใฝ่ใจในวิชาคงจะได้รับประโยชน์จากงานของมหาอำมาตย์โท มากน้อย

เกี่ยวกับข้อสังเกต ศิลาจารึกนั้นมีความสำคัญอยู่หลายประการ ข้าพเจ้าจะขอกล่าวแต่
เพียง ๓ ประการเท่านั้น คือ

๑. ศิลาจารึกวัดพระยืน เป็นหลักฐานที่จะให้ความรู้แก่เราว่า วัฒนธรรมลัทธิขงจื้อได้แพร่
ชานไปยังดินนาประเทศเมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๓ ในรัชกาลพระเจ้าอณาครองนครเชียงใหม่ และพระ
มหาธรรมราชาที่ ๒ ครองกรุงสุโขทัย ตัวอย่างลัทธิขงจื้อที่ ความนิยมใช้จุดศักราชกิต คัด
ตั้งกาวงศ์แบบลัทธิขงจื้อรวมทั้งการตั้งพระพุทธรูปแบบลัทธิขงจื้อ ได้แพร่ชานไปยังดินนา
ประเทศในครั้งนั้น จากศิลาจารึกวัดพระยืนนี้ เราจึงสืบสาวเรื่องราวได้ต่อไปจากศิลาจารึก
อื่น ๆ ว่าวัฒนธรรมลัทธิขงจื้อได้แพร่ไปยังเมืองเชียงใหม่ นครลำปาง และนครเชียงใหม่ ศิลา
จารึกตัวอย่างลัทธิขงจื้อที่ ขุดได้จากเมืองดังกล่าว ดังศักราชตรงกับรัชกาลพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่ง
กรุงศรีอยุธยาอยู่หลายหลัก แต่ทว่ายังมีได้ตีพิมพ์ไว้ให้เป็นทราบกันแพร่หลาย เห็นอยู่
แต่ในหนังสือ MISSION PAVIE และในหนังสือไทยบางเล่มเท่านั้น

๒. ศิลาจารึกวัดพระยืนเป็นหลักฐานที่จะให้เราทราบการตั้งนับถือนครวัดพระยืนมาแต่พระยาเม็่งรายตง
นครเชียงใหม่ได้อย่างดี เพราะคำจารึกปรากฏชัดแจ้งว่า พระยาอณาครองนครเชียงใหม่เป็น
หลานพระยาคำฟู และเป็นหลานพระยาเม็่งราย กล่าวคือ นับแต่พระยาเม็่งรายปฐมวงศ์จนถึง

พระยากอนานน มีเพียง ๔ รัชกาลและทรงตั้งบัณฑิตวงศ์ก่อกำเนิดโดยสายตรง คือจากพ่อไปถึงลูก จากลูกไปถึงหลาน จากหลานไปถึงเหลน แต่ในหนังสือเก่าๆ ของเรา เช่น ชินกาลมาลินี และพงศาวดารโยนก เป็นต้น แสดงการตั้งบัณฑิตวงศ์ไว้เป็นอย่างดี คีตาจารย์กหนดกนจึงเป็นเครื่องทอดชอบได้อย่างดีในเรื่องพงศาวดารของตำนานประเทศ

๓. คีตาจารย์กหนดกนยังมีประโยชน์ในการทอดชอบเรื่องราวการแผ่พุทธศาสนาครั้งถึงกาลวงศ์เข้ามายังประเทศไทยได้อย่างดี กล่าวคือคีตาจารย์ได้ระบุไว้ว่า พระสัมมมหาเถระเป็นผู้สร้างพระพุทธรูปยืน ๓ องค์ ตามแบบพระพุทธรูปยืนองค์เก่า ซึ่งประดิษฐานอยู่ด้านตะวันออกของวัดพระยาราม ขอบความเช่นท่านจะมิได้พบในหนังสืออื่นแม้แต่ในคัมภีร์ชินกาลมาลินี แต่ยังมีหนังสือเก่าอีกเล่มหนึ่งชื่อ ตำนานมุตคำดนา ซึ่งกล่าวขอบความรายละเอียดเรื่องพระสัมมมหาเถระสร้างพระพุทธรูปยืน ๓ องค์คนใดตรงกับคีตาจารย์กหนดกนบทกเขาไว้ เมื่อเราตรวจดูขอบความละเอียดเขาประกอบกับจากของยอมรับว่า ตำนานมุตคำดนาเป็นหนังสือน่าเชื่อถือยิ่งนัก เพราะขอบความรายละเอียดรวมทั้งศักราช หนังสือดังกล่าวไว้ตรงกับในข้อความและศักราชในจารึกกหนดกน เมื่อเป็นเช่นนั้นเราจึงเกิดความเลื่อมใสที่จะติดตามเรื่องอื่นจากหนังสือตำนานมุตคำดนา กล่าวโดยสรุปถ้าท่านไม่ใจที่จะทราบว่ามีใครเป็นผู้สร้างพระพุทธรูปยืนองค์เดิม ใครเป็นผู้สร้างวัดพระเจดีย์เจ็ดยอด และเจ้าผู้พิทักษ์ซึ่งคีตาจารย์ภาษามอญได้ระบุเรื่องราวไว้ นั้น เป็นเจ้านายมอญวงศ์นางจามเทวี หรือทูลกระหม่อมเจ้านายไทยวงศ์เจ้าจักรวรรดิ หนังสือตำนานมุตคำดนาจะบอกเรื่องราวเหล่านี้ไว้ให้ท่านทราบ ถ้าเรื่องพระสัมมมหาเถระสร้างพระพุทธรูปยืน ๓ องค์ ดังหนังสือตำนานมุตคำดนาเล่าเอาไว้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง (เพราะมีคีตาจารย์กหนดกนรับรอง) เราก็น่าจะเชื่อต่อไปว่า เจ้าผู้พิทักษ์ผู้สร้างวัดมหาวัน เป็นเจ้านายไทยวงศ์ ๓๓ ในวงศ์เจ้าจักรวรรดิ และคีตาจารย์ภาษามอญเจ็ดกหนดกน (ตพิมพ์ไว้ในวารสาร BEFEO เล่มที่ ๒๕ ประจำ ค.ศ. ๑๙๒๕ พร้อมทั้งคำแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส โดยศาสตราจารย์ BLAGDEN และ HALLIDAY) ก็น่าจะเป็นการจารึกเรื่องราวชนชาติไทยวงศ์เจ้าจักรวรรดิ หรือออกนัยหนึ่งน ชนชาติไทยได้ตั้งรกรากเป็นนิกแผ่นดินอยู่ตามนาประเทศนับแต่พุทธศักราช ๓๖๐๐ แล้ว คติวัฒนธรรมตามนาได้แผ่ลงมาถึงกรุงสุโขทัย และดินแดนลุ่มอื่น ๆ ในประเทศไทย จวบจนพุทธศักราช ๑๙๐๐ วัฒนธรรมสุโขทัยจึงสามารถแผ่ย้อนกลับไปยังตามนาประเทศ.

ขจร สุขพานิช

๑๒ มีนาคม ๒๕๐๐

คำอ่านศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน

จ.ศ. ๗๓๒ (พ.ศ. ๑๕๑๓)

อ่านและอธิบายโดย

น้ำ ทองคำวรรณ

ด้านที่ ๑

เขียนตามต้นฉบับ

เขียนอย่างปัจจุบัน

(๑)	นโมตัสสภกวดโต	นโม ตัสส ภกวดโต
(๒)	อนนวาพระเสด็จจาริกเจ้าท้าว
ต้องแต่นาอนนขรรมิ	อนนวาพระเสด็จจาริกเจ้าท้าว
ต้องแต่นานัน ขรรมิ—
(๓)	กราชผู้เป็นบุตรก๊กแกพรญาผาย
เป็นหลานแกพรญา	กราช ผู้เป็นบุตรก๊กแกพรญาผาย
เป็นหลานแกพรญา
(๔)	คำฟู เป็นเหตุนแกพรญามงราย
หดวงเจ้าท้าวหน	คำฟู เป็นเหตุนแกพรญามงราย
หดวงเจ้าท้าวหน—
(๕)	มีอัสตชนมาพิชิตเดือนพศน
คองอนน จึงได้เสวยรา	มีอัสตชนมาพิชิต ^(๑) เดือนพศน
คองอนน ^(๒) จึงได้เสวยรา—
(๖)	ชชัยศรีมคคกมบุญฤตเตชะตะปะ
หนกหนาเป็นพ	ชชัยศรีมคคกมบุญฤตเตชะตะปะ
หนกหนา เป็นพ—
(๗)	รญามหาธรรมิกราชอาจบังเกิด
ศรัทธาในคำสอนาพ	ญามหาธรรมิกราช อาจบังเกิด
ศรัทธาในคำสอนาพ—
(๘)	ระสัรวัดคนคตโรย แดจิงไห
ไปอาราณานิมนต์พระม	ระสัรวัดคนคตโรย แดจิงไห
ไปอาราณานิมนต์พระม—
(๙)	หาเถรเป็นเจ้าผู้นั่งข้อมหาตุ่มน
เถรอนนอยู่ในนครสุ	หาเถรเป็นเจ้าผู้นั่งข้อมหาตุ่มน—
เถร อนนอยู่ในนครสุ—

- (๓๐) กโงไทย คาบนนนมมีไตมาแด
พอยจึงให้ไปบ่าบ
- (๓๑) วงศ์รวงอรรธนาอัญเชิญพระมหาเถร
เป็นเจ้าด้วยเคา
- (๓๒) รพหนักหนาคาบหนึ่งได้ต คาบ
นนทานเป็นเจ้าจึงได้ต
- (๓๓) ามาด้วยศิษย์คนตณตณผู้ต
ยอมอริยสังฆทรงศีลดาจา
- (๓๔) รยอกริถ์หนักหนา พระมหาเถร
เป็นเจ้านน ได้ตปร
- (๓๕) กอบด้วยอริยาบถอนนคัม
อินทริยอนนด้านทานอด
- (๓๖) ญาณกรตัญญา กอปรด้วยเปรญา
แต่ศีลดาจารบุญสมภาร
- (๓๗) รูธดาตโน โฉหารอรรธธรรมทง
หลายรูธงงต่อนคน
- (๓๘) ชาโนไตรธรรนาค์ แต่ผู้ใดจักจ
ไปในจตุรบายนรกใช้ท
- (๓๙) านญกอกบออกหนทางศีลวรรค
ด้วยอนนวาให้จำศีลตกท
- (๔๐) าทัรภาพนาเมือทานเป็นเจ้า
มานนในบระกาเดือนเจียง
- (๔๑) วนนศุกร วนนทานเป็นเจ้าจก
เถิงวนนนวนนคนทานพ
- โงทัย คาบ^(๓) นนมมีไตมาแด
พอย^(๔) จึงให้ไปบ่าบ—
- วงศ์รวงอรรธนาอัญเชิญพระมหาเถร
เป็นเจ้าด้วยเคา—
- รพหนักหนาคาบหนึ่งได้ต คาบ
นนทานเป็นเจ้าจึงได้ต—
- ามาด้วยศิษย์คนตณตณผู้ต
ยอมอริยสังฆทรงศีลดาจา—
- ร อุกฤษฏ์หนักหนา พระมหาเถร
เป็นเจ้านน ได้ต ประ
- กอบด้วยอริยาบถอนนคัม
อินทริยอนนด้านค^(๕) ทานอด^(๖)
- ญาณกรตัญญา กอปรด้วยเปรญา
แต่ศีลดาจารบุญสมภาร
- รูธดาตโน โฉหารอรรธธรรมทง
หลาย รูธงงต่อนคน—
- ชาโนไตรธรรนาคณ์ แต่ผู้ใดจักจ
ไปในจตุรบายนรกใช้ท—
- านญกอกบออกหนทางศีลวรรค
ด้วยอนนวาให้จำศีลตกท—
- าทัรภาพนา เมือทานเป็นเจ้า
มานนในบระกาเดือนเจียง^(๗)
- วนนศุกร วนนทานเป็นเจ้าจก
เถิง^(๘) วนน นนทานพ—

(๓๔)	คนน ^๕ จ ^๕ ิง ^๕ บง ^๕ เก ^๕ ิด ^๕ เป ^๕ น ^๕ บ ^๕ ุ ^๕ ญ ^๕ ช ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ม ^๕
หน ^๕ ก ^๕ ท ^๕ น ^๕ า ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ม ^๕ ห ^๕ (า ^๕ เ ^๕ ร ^๕ เป ^๕ น ^๕)	คน ^๕ น ^๕ จ ^๕ ิง ^๕ บง ^๕ เก ^๕ ิด ^๕ เป ^๕ น ^๕ บ ^๕ ุ ^๕ ญ ^๕ ช ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ม ^๕
หน ^๕ ก ^๕ ท ^๕ น ^๕ า ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ม ^๕ ห ^๕ (า ^๕ เ ^๕ ร ^๕ เป ^๕ น ^๕)
(๓๕)	เจ ^๕ า ^๕ มา ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ู ^๕ บ ^๕ มี ^๕ น ^๕ า ^๕ น ^๕ ท ^๕ ไ ^๕ ด ^๕ ท ^๕ า ^๕ น ^๕ จ ^๕ ิง ^๕
ร ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ิง ^๕ ไ ^๕ ป ^๕ มา ^๕ พ ^๕ ิ ^๕ จ ^๕ า ^๕ ร ^๕ (ณ ^๕).....	เจ ^๕ า ^๕ มา ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ู ^๕ บ ^๕ มี ^๕ น ^๕ า ^๕ น ^๕ ท ^๕ ไ ^๕ ด ^๕ ท ^๕ า ^๕ น ^๕ จ ^๕ ิง ^๕
ร ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ิง ^๕ ^(๒๐) ไ ^๕ ป ^๕ มา ^๕ พ ^๕ ิ ^๕ จ ^๕ า ^๕ ร ^๕ (ณ ^๕).....
(๓๖)	า ^๕ ด ^๕ น ^๕ ก ^๕ บ ^๕ บ ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ พ ^๕ ุ ^๕ ท ^๕ ร ^๕ ุ ^๕ ป ^๕ ย ^๕ ั ^๕ น ^๕ อ ^๕ น ^๕
อ ^๕ ย ^๕ ค ^๕ า ^๕ น ^๕ ป ^๕ ด ^๕ า.....	า ^๕ ด ^๕ น ^๕ ก ^๕ บ ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ พ ^๕ ุ ^๕ ท ^๕ ร ^๕ ุ ^๕ ป ^๕ ย ^๕ ั ^๕ น ^๕ อ ^๕ น ^๕
อ ^๕ ย ^๕ ค ^๕ า ^๕ น ^๕ ป ^๕ ด ^๕ า.....
(๓๗)	ก ^๕ น ^๕ อ ^๕ น ^๕ อ ^๕ า ^๕ จ ^๕ า ^๕ ร ^๕ เ ^๕ า ^๕ แ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ด ^๕ เ ^๕ ช ^๕ ว ^๕
ก ^๕ อ ^๕ น ^๕ ห ^๕ า ^๕ ก ^๕ ท ^๕ ำ ^๕ ป ^๕ ร.....	ก ^๕ น ^๕ อ ^๕ น ^๕ อ ^๕ า ^๕ จ ^๕ า ^๕ ร ^๕ เ ^๕ า ^๕ แ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ด ^๕ เ ^๕ ช ^๕ ว ^๕
ก ^๕ อ ^๕ น ^๕ ห ^๕ า ^๕ ก ^๕ ท ^๕ ำ ^๕ ป ^๕ ร.....
(๓๘)	ม ^๕ ห ^๕ า ^๕ เ ^๕ ร ^๕ เป ^๕ น ^๕ เจ ^๕ า ^๕ จ ^๕ ิง ^๕ ค ^๕ ร ^๕ ไ ^๕ ด ^๕ ค ^๕ ว ^๕
ก ^๕ ำ ^๕ ด ^๕ ง ^๕ เป ^๕ ร ^๕ ญ ^๕ า ^๕ จ ^๕ ก ^๕	ม ^๕ ห ^๕ า ^๕ เ ^๕ ร ^๕ เป ^๕ น ^๕ เจ ^๕ า ^๕ จ ^๕ ิง ^๕ ค ^๕ ร ^๕ ไ ^๕ ด ^๕ ค ^๕ ว ^๕
ก ^๕ ำ ^๕ ด ^๕ ง ^๕ เป ^๕ ร ^๕ ญ ^๕ า ^๕ จ ^๕ ก ^๕
(๓๙)	ช ^๕ช ^๕ น ^๕ ค ^๕ น ^๕ ด ^๕ บ ^๕ บ ^๕ ว ^๕ ร ^๕ ิ ^๕ ด ^๕ ท ^๕ ง ^๕
ห ^๕ ด ^๕ าย.....	ช ^๕ช ^๕ น ^๕ ค ^๕ น ^๕ ด ^๕ บ ^๕ ป ^๕ ร ^๕ ุ ^๕ ษ ^๕ ท ^๕ ง ^๕
ห ^๕ ด ^๕ าย.....
(๔๐)	พ ^๕ ร ^๕ เ ^๕ น ^๕
..... |พ ^๕ ร ^๕ เ ^๕ น ^๕
.....

ด้านที่ ๒

เขียนตามต้นฉบับ

- (๑)พ^๕าย^๕ไ^๕ไ^๕ห^๕
- (๒) ไ^๕ป^๕ก^๕ด^๕า^๕ว^๕พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕ค^๕าร^๕อ^๕น^๕จ^๕ก^๕
ท^๕ำ
- (๓) พ^๕ร^๕น^๕น^๕แ^๕ห^๕ง^๕ท^๕ำ^๕น^๕พ^๕ร^๕ญ^๕า^๕ม^๕ห^๕
ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕ิ^๕ก^๕ร^๕า^๕ช^๕ฎ^๕เป^๕น^๕เจ^๕า^๕เ^๕มี
- (๔) อ^๕ง^๕ ท^๕ำ^๕น^๕พ^๕ร^๕ญ^๕า^๕ค^๕น^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ิ^๕น^๕ว^๕า^๕พ^๕ร^๕
ม^๕ห^๕า^๕เ^๕ร^๕เป^๕น^๕เจ^๕า^๕จ^๕ก^๕ก^๕ท^๕ำ^๕พ^๕ร^๕ด^๕ง

เขียนอย่างปัจจุบัน

-ก^๕าย^๕ไ^๕ไ^๕ห^๕
- ไ^๕ป^๕ก^๕ด^๕า^๕ว^๕พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕ค^๕าร^๕อ^๕น^๕จ^๕ก^๕
ท^๕ำ
- พ^๕ร^๕น^๕น^๕ แ^๕ห^๕ง^๕ท^๕ำ^๕น^๕พ^๕ร^๕ญ^๕า^๕ม^๕ห^๕
ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕ิ^๕ก^๕ร^๕า^๕ช^๕ฎ^๕เป^๕น^๕เจ^๕า^๕เ^๕มี—
- อ^๕ง^๕ ท^๕ำ^๕น^๕พ^๕ร^๕ญ^๕า^๕ค^๕น^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ิ^๕น^๕ว^๕า^๕พ^๕ร^๕
ม^๕ห^๕า^๕เ^๕ร^๕เป^๕น^๕เจ^๕า^๕จ^๕ก^๕ก^๕ท^๕ำ^๕พ^๕ร^๕ด^๕ง

- (๕) อนนเขยบงงเกิดศรัทธาณินต์
หนกกหนาจิงให้ฝูงมนตร์จำนำ
- (๖) แดงกทำการควยพระมหาเถร ได้ค
ถคคณนพระมหาเถ
- (๗) รเบนเจ้าจิงให้บอกแกฝูงอุบาสก
อุบาสกคามหาชนคนทงหลายท
- (๘) านต์บบบุริต์แดฝูงนันทาน
นกกปราชทงหลายให้หาหิน
แดงแ
- (๙) ปดงถยดแคว่ทานให้พิททช
วิภัสพารกาดฉายานาทศรียง
- (๑๐) นบพางดกคนอนนเปนมหา
มกคต แคว่พระมหาเถรเปนเจ
- (๑๑) าจิงให้แรกทคูกบอนบนนตง
พระอยันเปนเจาน์ในบระกาเดือ
- (๑๒) นญ์ออกดำมคำวณนไทวณนกาบเด็ด
วณนเมงวณนศุกรพารเมือ
- (๑๓) จกโกถรุงมุงคุดักกราชไตเจตรอย
ดำมดับเฮ็ด ๗๓๑ ไตรภักเจ
- (๑๔) คอนนช้บรนรรพสุ ถคคณนทาน
เปนเจ้าพอยให้แรกทคูกบช
- (๑๕) นรากพระพุทธรูปอยันทงดำมคน
อนนหมันดานไตดานเหนือเ
- (๑๖) มือหนตวณนคกนหนกบระกา
เดือนดำมแรมดำวณนไทวณนคก

- อน เขยบง^(๒๑) เกิดศรัทธาณินต์
หนกกหนา จิงให้ฝูงมนตร์จำนำ^(๒๒)
- แดงกทำการควยพระมหาเถร ได้ค
ถคคณนพระมหาเถ—
- รเบนเจ้าจิงให้บอกแกฝูงอุบาสก
อุบาสกคามหาชนคนทงหลาย ท—
- านต์ปบุริษแคว่ฝูงนันทาน
นกกปราชญ์ทงหลายให้หาหิน—
แดงแ—
- ปดงถยด^(๒๓) แคว่ทานให้พิททช^(๒๔)
ภักษพารกาดฉายานาทศรียงค
- นพางคคคคนอนนเปนมหา
มกคต แคว่พระมหาเถรเปนเจ—
- าจิงให้แรกทคูก^(๒๕) บอนบตงค
พระยันเบนเจาน์ ในบระกาเดือ—
- นญ์^(๒๖) ออก^(๒๗) ดำมคำ วันไทยวันกาบเด็ด^(๒๘)
วันเม็ง^(๒๙) วันศุกรพารเมือ
- จกโกถรุง มุงคุดักกราชไตเจตรอย
ดำมดับเฮ็ด ๗๓๑^(๓๐) ได้ภักษเจ—
- คอนนช้บรนรรพสุ^(๓๑) ถคคณนทาน
เปนเจ้าพอยให้แรกทคูกบช—
- นราก^(๓๒) พระพุทธรูปยันทงดำมคน^(๓๓)
อนนหมันดานไตดานเหนือเ—^(๓๔)
- มือหนตวณนคกนหนกบระกา
เดือนดำม^(๓๕) แรมดำวณนไทวณนคก—

- (๑๗) ตราวณนเมงพารค์กร คุณายาเมือ
ควนณชินดิบหาฝาคันไคจิตริก
- (๑๘) สดักกราชไคเจตรอยด้ามดิบเฮด
โสด ๗๓๓ กท่าพระยิ่นเปนเ
- (๑๙) จาน์ในบระกามาเดวในบ้จัพไค
ดองเขาทานเปนเจ้าให้ดองใน
- (๒๐) ดองบ้นนสามคาบในกาดเมือ
ดองนหนทานพญาธรรมิกราชเ
- (๒๑) เดหากรงเตงกรยาทานอัสด
บริดการทงหงายมาถวยไหเปน
- (๒๒) มหาทานทุกคานเด ดวยเดชะบุญ
พระมหาเถรเดทานพญาธ
- (๒๓) ธรรมิกราชอนันต์หนกหนา หากงวด
อนครายบไคสดกอนนนวนนอ
- (๒๔) นนทานไคญอดพระเปนเจาณน
พระหากกท่าปราดิหารดองชาด
- (๒๕) รงตั้งมีหกฉนวนคูไคพาอในกตาง
หาวงามดิงแดงเคียกรุงฝุงพด
- (๒๖) ทงหงายหนนอัสดจรรวมหนก
หนาเมือดองพระยิ่นเปนเจาคา
- (๒๗) บหดงนหน โสดในเดือนหก
บุรณมีฉนวนพระหัดบตี ทานพญา
- (๒๘) ธรรมิกราชให้ทานแปดงปราธาท
อนนหนิงเดปรตบบงามตีหนกท
- ตรา^(๓๖) วันเม็งวันพารค์กร คุณายาเมือ
ควนณชินดิบหาฝาคัน ไคจิตริก^(๓๗)
ษั คักกราชไคเจตรอยด้ามดิบเฮด
โสด ๗๓๓ กระทำพระยิ่นเปนเ
จาน์ในบระกามาเดวในบ้จอ^(๓๘) พอไค
ดองเข้า^(๓๙) ทานเปนเจ้าให้ดองใน
ดองบ้นนสามคาบ ในกาดเมือ
ดองนหน ทานพญาธรรมิกราชเ
เดหากรง^(๔๐) เตงกรยาทานอัสด
บริดการ^(๔๑) ทงหงาย มาถวยไหเปน
มหาทานทุกคานเด ดวยเดชะบุญ
พระมหาเถรเดทานพญาธ
ธรรมิกราชอนันต์หนกหนา หากงวด
อนครายบไคสดกอนัน วันอ
นทานไคญอดพระเปนเจาณน
พระหากกท่าปราดิหารยัดองชาด
รงตั้ง^(๔๒) มีหกฉนวน^(๔๓) คูไคพาอ^(๔๔) ในกตาง
หาวงามดิงแดงเคียกรุง^(๔๕) ฝุงพด
ทงหงายหน^(๔๖) อัสจรรยหนก
หนา เมือดองพระยิ่นเปนเจาคา
บหดงนหน โสดในเดือนหก^(๔๗)
บุรณมีฉนวนพฤหัดบตี ทานพญา
ธรรมิกราชให้ทานแปดงปราธาท
อนนหนิงเดประตบบงามตีหนกท

- (๒๘) นาฉีกกอบขุขมาไปดงงมหาไฟช
ยนตปราสาทนทนายแดงดังรง
- (๓๐) พระธาตุเป็นเจ้าตวยนำด้คนชด้
ดีดธราาแดงจิงบูชาพระธาตุเป็นเ
- (๓๓) จาคตวยเควองบูชาทงหงดาหยอนน
พิเล็ดหนกกหนาแดงครบถวณด์
- (๓๒) ามวณน เมื่อพญาธรรมิกราชด้รง
พระธาตุวณนถุนนในสุพ
- (๓๓) วรรณภาช พระธาตุเป็นเจ้าจิงกทำ
ปราดิหารยเวียนไปมาในฉนค
- (๓๔) าแดงบนนการงด้รังด้ม้อออก
ตางตางฉนนทานพญาบงงเกือ
- (๓๕) คด้รชาจิงใหอเชฎญฝูงมหาเถรานูเถร
ทงหงดาหยเขาตูปราดิหาร
- (๓๖) (อ) นนควรงามด้เพ็งม่ใจ
อด้จรรยหนกกหนาดงงอนน
- (๓๗) ประดิศถากพระมหาพุทช
รูปหด.
- (๓๘) เดือนดับเข็ดแรม
คานิง.....
- (๓๘) (ชารต)
- (๔๐)
- (๔๑)

- นา ฉีกกอบขุขมาไปดงงมหาไฟช—
ยนตปราสาทนทนายแดง^(๔๘) จิงดังรง
- พระธาตุเป็นเจ้าตวยนำด้คนชด้^๕
ดีนธธราาแดงจิงบูชาพระธาตุเป็นเ—^๕
- จาคตวยเควองบูชาทงหงดาหยอน^๕
พิเคชหนกกหนาแดงครบถวณด์—^๕
- ามวณน เมื่อพญาธรรมิกราชด้รง
พระธาตุวณนถุน^(๔๘) นนในสุพ—^๕
- วรรณภาชน พระธาตุเป็นเจ้าจิงกกระทำ
ปราดิหารยเวียนไปมาในฉนค—^(๕๐)
- าแดงบนนถอวรงด้รังด้ม้อออก
ตาง ๆ ฉน ทานพญาบงงเกือ—
- คด้รทชา จิงใหอฉฎญฝูงมหาเถรานูเถร^๕
ทงหงดาหยเขาตูปราดิหารย
- (อ) นนควรงามด้เพ็ง^(๕๑)ม่ใจ^๕
อด้จรรยหนกกหนาดงงอน^๕
- ประดิศฐาก^(๕๒)พระมหาพุทช^๕
รูปหด.
- เดือนดับเข็ดแรม
คานิง.....
-
-
-

คำอธิบาย

- (๑) ชนมาพิธิ = อายุ, อายุขัย, กำหนดอายุ.
- (๒) ตั้งอัน = ตั้งนั้น.
- (๓) คาบ = ครั้ง.
- (๔) พอย = พลอย, เลบ,
- (๕) สานต์ = สงบ.
- (๖) ทานอด = อดทน.
- (๗) เดือนเจียง คือเดือนอ้ายของไทยฝ่ายเหนือ แต่ตรงกับเดือน ๑๑ ของไทยฝ่ายใต้ เรื่องนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้ในสมุดสำหรับสอบศักราชว่า “เดือนตามลัทธิไทยฝ่ายเหนือใช้ตรงกับลัทธิจีน เร็วกว่าเดือนจันทรคติตามลัทธิไทยฝ่ายใต้อยู่ ๒ เดือน เป็นต้นว่าเดือน ๘ เหนือ ต้องเข้าใจว่าเดือน ๖ ตามจันทรคติอย่างข้างใต้” และในศิลาจารึกวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ จ.ศ. ๑๑๓๓ (พ.ศ. ๒๓๕๔) ว่า “ผลคณมาศ” (เดือน ๔) สุกัลย์กษปรมณี ก็ได้ไทยภาษาว่าเดือน ๖ เพราะฉะนั้น คำว่า “เดือนเจียง” ในที่นี้จึงตรงกับเดือน ๑๑ ตามจันทรคติอย่างไทยฝ่ายใต้.
- (๘) เถิง = ถึง.
- (๙) บริพาร = แวดล้อม.
- (๑๐) ขายกัน = เรียงรายกัน.
- (๑๑) บสรไน = บัณเฑาะ.
- (๑๒) พิสนัญชัย, คำว่า “พิสนัญ” น่าจะเป็น บัสนง หรือ เซนง ซึ่งเขมรเรียกว่า แสงง ได้แก่เขาวัวเขาควยที่ใช้เบา, ชัย เป็นคำประกอบ.
- (๑๓) ทะเทียด หรือ สรเทียด ตรงกับคำมอญว่า “ทินทิม” แปลว่า กลองสองหน้า ใช้ตีด้วยไม้ข้างหนึ่ง และมีมือข้างหนึ่ง.
- (๑๔) กาทล = แตรรองน.
- (๑๕) มาน = มี.
- (๑๖) กังสตาล = ระฆังวงเดือน.
- (๑๗) มรทก = ตะโพน (สันสกฤต - มฤทก, มลช - มุทก)
- (๑๘) ดงเคือด = สนั่นดง.
- (๑๙) โอยทาน = ให้ทาน.
- (๒๐) รำพึง = รำพึง.
- (๒๑) เขีย หรือ เขียะ = ท้า.
- (๒๒) จำนำ = ประจํา.
- (๒๓) แปลงเลียด = หนีเรียบ.
- (๒๔) พิทรตุ = พิศุด.
- (๒๕) แรกทกค = เริ่มปรับที่.
- (๒๖) เดือนนี้ ของไทยฝ่ายเหนือ ตรงกับเดือน ๑๒ ของไทยฝ่ายใต้ ดูคำอธิบายในข้อ ๗.
- (๒๗) ออก = บัณฑิตข้างขึ้น หรือ ขุน.
- (๒๘) คำว่า “กาบเส็ด” ตรงกับชื่อศกและช่อขอบของไทยฝ่ายเหนือ กาบ ก็คือเอกศก, เส็ด ก็คือ จอ แต่ในที่นี้เป็นชื่อของวันไทยชนิดหนึ่ง ซึ่งเอาศก ๑๐ ศก ที่เรียกว่า แม่วันไทย หรือ แม่มือ และเอาบ ๑๒ นักษัตร ที่เรียกว่าลูกวันไทย หรือ ลูกมือ มาใช้เป็นวันเรียกว่าวันไทย หรือ มือ.

(๒๘) คำว่า “เม็ง” ในศิลาจารึกมักใช้ต่อจากคำว่าขึ้น ๑๕ คำอยู่เสมอ เช่นในศิลาจารึกคอบถ้ำพระ จังหวัด เชียงราย จ.ศ. ๘๔๖ (พ.ศ. ๒๐๒๗) ว่า ขึ้น ๑๕ คำ เพิ่งเม็งวันพุธ เป็นต้น เพราะเขามักทำงานมงคล ในวันขึ้น ๑๕ คำ หรือ ในวันเพ็ญกลางเดือน จึงทำให้พวกเราเข้าใจกันว่า “เม็ง” คงจะตรงกับเพ็ง หรือ เพ็ญ แต่ที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะจารึกบางหลักใช้คำว่า “เม็ง” นอกจากขึ้น ๑๕ คำ ก็มี เช่นศิลา จารึกวัดปราสาท จังหวัดเชียงราย จ.ศ. ๘๕๘ (พ.ศ. ๒๐๓๕) ว่า “ออก ๑ คำ (ขึ้น ๑ คำ) เม็งได้ชื่อ วันจันทร์” และศิลาจารึกที่ได้มาจากจังหวัดเชียงรายอีกหลักหนึ่ง จ.ศ. ๘๒๑ (พ.ศ. ๒๐๐๒) ว่า แรม ๑๓ คำ เม็งวันอังคาร” ดังนี้ เพราะฉะนั้นคำว่า “เม็ง” จึงไม่ใช่เพ็ง หรือ เพ็ญอย่างที่เข้าใจกัน

ส่วนคำว่า “เม็ง” ในที่นี้เข้าใจว่าจะเป็นชื่อของชาติ คือ ชาติเม็ง เพราะไทยบางพวกคงจะถือว่า วันอาทิตย์ จันทร์ อังคาร ฯ เป็นต้นของชาติเม็ง แต่ไทยบางพวกคงจะถือว่า วันอาทิตย์ จันทร์ อังคาร ฯ และปี ๑๒ นี้ก็ขึ้นตรงกับของขอม จึงได้เขียนไว้ในศิลาจารึกวัดพระมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัยว่า “จุลศักราช ๗๕๔ (พ.ศ. ๑๘๓๕) มหาศักราช ๑๓๑๔ (พ.ศ. ๑๘๓๕) ขอมบวอก ไทยบ่เต่าสันเดือนสี่บรมณี ขอม- วันพฤหัสบดี ไทยวันเต่าเมียด ดังนี้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่า “เม็ง” เป็นชื่อของชาติ.

(๓๐) จ.ศ. ๗๓๑ = พ.ศ. ๑๘๑๒.

(๓๑) บุรณรพสุ หรือ ปุณรวสุ ชื่อฤกษ์ที่ ๗ ได้แก่ดาวสำเภา หรือดาวเรือชัย.

(๓๒) แรกทศกัพระชนราก = เริ่มปรับที่เชื่อมราก หรือ ประสานราก.

(๓๓) สามคน = สามองค์.

(๓๔) เมื่อ = ไป.

(๓๕) เดือนสาม ของไทยฝ่ายเหนือ ตรงกับเดือนอ้ายของไทยฝ่ายใต้ ดูคำอธิบายในข้อ ๗.

(๓๖) คำว่า “กัศรา” ตรงกับชื่อศกและชื่อของไทยฝ่ายเหนือ กัศ กัศจ ฦ ศก เรา กัศ ะกา แต่ในที่นี้ เป็นชื่อของวันไทย ฯ

(๓๗) จิตรฤกษ์ คือฤกษ์ที่ ๑๔ ได้แก่ดาวหมี.

(๓๘) บัจอ ตรงกับ จ.ศ. ๗๓๒ (พ.ศ. ๑๘๑๓)

(๓๙) เข้า = ปี.

(๔๐) รัง = ทำ หรือ สร้าง.

(๔๑) อัสสบริสการ = อัฐบริหาร.

(๔๒) ชาลรังสี = รัศมีดูจชาย.

(๔๓) ฉัน = อย่าง.

(๔๔) พาว = ผ่องแผ้ว.

(๔๕) เคียบรุง = สี่รุ่ง.

(๔๖) หัน = เห็น.

(๔๗) เดือนหก ของไทยฝ่ายเหนือ ตรงกับเดือน ๔ ของไทยฝ่ายใต้ ดูคำอธิบายในข้อ ๗.

(๔๘) ดายแล = เทียวแล.

(๔๙) ลุน = หลั่ง.

(๕๐) ชันคำ = ชันทอง.

(๕๑) เพิง = ฟิง.

(๕๒) ประดิษฐาก = ประดิษฐาน.